

ANAYASA MAHKEMESİ'NE BİREYSEL BAŞVURU YOLU AÇILDI

GENEL OLARAK

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 148. maddesinde yapılan değişiklik ile Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu açılmıştır. 23 Eylül 2012 tarihinden itibaren başvurular Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilmeye başlanmıştır.

Bireysel Başvuru yolu Anayasanın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ve devamında,

“MADDE 148. – (Ek fıkra: 7/5/2010-5982/18 md.)Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruda, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/18 md.) Bireysel başvuruya ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.”

şeklinde düzenlenmiştir.

1987 yılından itibaren Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) bireysel başvuru yapılabilmekte iken Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde İnsan Hakları performansının iyi olmaması, Türkiye aleyhine çıkan kararların çokluğu ve AİHM ne başvuruların azaltılması çabası bu yolun açılmasına neden olmuştur.

Bu düzenlemeden sonra 3 Nisan 2011 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 6216 sayılı Kanunla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı kanunlaşmıştır.

6216 sayılı Kanunun dördüncü bölümünde **“Bireysel Başvuru Hakkı”** başlığını taşıyan 45. maddesi;

Bireysel Başvuru Hakkı

MADDE 45- (1) Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

(2) İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmuş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.

(3) Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler de bireysel başvurunun konusu olamaz.

şeklinde düzenlenmiştir.

1- Kim/Kimler Bireysel Başvuru Yoluna Başvurabilir:

Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

(1) Bireysel başvuru, ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir.

(2) Tüzel kişilerde bireysel başvuru hakkını kullanabilir.

Kamu tüzel kişileri bireysel başvuru yapamaz.

Özel hukuk tüzel kişileri sadece tüzel kişiliğe ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilir.

(3) TC. vatandaşları olduğu gibi yabancılarda hakkı ihlal olduğu takdirde bireysel başvuru hakkını kullanabilecektir.

Yalnızca Türk vatandaşlarına tanınan haklarla ilgili olarak yabancılar bireysel başvuru yapamaz.

2- Başvurunun Konusu Nedir:

Anayasa ile korunan temel hak ve özgürlükler bu başvurunun konusunu oluşturur. Bireysel başvuru yoluna gidilebilmesi için, her türlü işlem veya eylem değil yalnızca kamu gücüne dayalı olarak gerçekleştirilen işlem ve eylemler bireysel başvurunun konusu olabilmektedir.

- Bireysel başvuru yoluna gidilebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edilen bir hak olmalıdır.

- Bu hak Anayasa da gösterilmiş ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki bir hak olmalıdır.

- Hak güncel olmalı, kişisel ve doğrudan olmalı ve hak ihlali devam etmeli ve davayı açmakta hukuki yarar olmalıdır.

- Olağan kanun yolları tüketilmiş olmalıdır.

Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinin aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında sayılması ve bunlardan birinin kamu gücü tarafından ihlal edilmesi gerekmektedir.

- Yasama işlemleri ile düzenleyici idari işlemler aleyhine doğrudan bireysel başvuru yapılamayacağı gibi Anayasa Mahkemesi Kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerde bireysel başvurunun konusu olamayacaktır.

3- Bireysel Başvuru Nasıl Yapılır:

Bireysel başvuru Anayasa Mahkemesine verilecek bir dilekçe ile yapılacaktır.

Böylece, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmadan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı tanınmıştır. Anayasa Mahkemesine başvurduktan sonra verilen karar tatmin edici olmazsa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurulabilecektir.

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda, Bireysel Başvuru Usulü 47. maddesinde düzenlenmiştir.

- Bireysel başvuru, bu Kanunda ve İç Tüzükte belirtilen şartlara uygun olarak doğrudan ya da mahkemeler veya yurt dışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılabilir. Başvurunun diğer yollarla kabulüne ilişkin usul ve esaslar İçtüzükle düzenlenir.
- Bireysel başvurular harca tabidir.

4- Başvuru Dilekçesinde Neler Yer Alır:

- Başvuranın ve varsa temsilcisinin kimlik ve adres bilgileri,
- İşlem, eylem ya da ihmal nedeniyle ihlal edildiği ileri sürülen hak ve özgürlüğün ve dayanılan Anayasa hükümlerinin ihlal gerekçeleri,
- Başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin aşamaların, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarih ile varsa uğranılan zararın belirtilmesi gerekir.
- Başvuru dilekçesine; dayanılan deliller, ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı ya da örneği, harcın ödendiğine dair belge ilave edilmelidir.
- Başvuran bir avukat tarafından temsil ediliyorsa, vekâletnamenin sunulması gerekir.

5- Başvuru Süresi:

Başvurunun; başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler.

Mahkeme öncelikle başvuranın mazeretinin geçerli görülüp görülmediğini inceleyerek talebi kabul veya reddeder. Yüksek Mahkeme, Anayasanın yorumuna göre temel haklar bakımından önemli görmediği ve dayanağı bulunmayan başvurularda da kabul edilmezlik kararı verebilecektir.

Mahkemenin kabul edilmezlik kararları kesindir ve bu karar ilgililerine tebliğ edilir.

6- Bireysel Başvuru Üzerine Karar Usulü:

Kabul edilebilirliğine karar verilen bireysel başvuruların esas incelemesi bölümler tarafından yapılır.

Mahkemede bireysel başvuruları karara bağlamak üzere bir Başkan Vekili Başkanlığında yedişer üyesi olan iki bölüm bulunur. Bölümler bir Başkan Vekilinin Başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır.

6216 sayılı Kanun gereğince,

Komisyonlar ve bölümler bireysel başvuruları incelerken bir temel hakkın ihlal edilip edilmediğine yönelik her türlü araştırma ve incelemeyi yapabilir. Başvuruyla ilgili gerekli görülen bilgi, belge ve deliller ilgililerden istenir.

Mahkeme, incelemesini dosya üzerinden yapmakla birlikte, gerekli görürse duruşma yapılmasına da karar verebilir.

Bölümler, esas inceleme aşamasında, başvuranın temel haklarının korunması için zorunlu gördükleri tedbirlere resen veya başvuranın talebi üzerine karar verebilir. Tedbire karar verilmesi hâlinde, esas hakkındaki kararın en geç altı ay içinde verilmesi gerekir. Aksi takdirde tedbir kararı kendiliğinden kalkar.

Bölümlerin, bir mahkeme kararına karşı yapılan bireysel başvurulara ilişkin incelemeleri, bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi ile sınırlıdır. Bölümlerce kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlarda inceleme yapılamaz.

Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır.

Esas hakkında incelemenin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir. Esas inceleme sonunda başvuranın hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. Ancak, Yüksek Mahkemece ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere de kararda yer verilecektir.

Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuran lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.

Bölümlerin esas hakkındaki kararları gerekçeleriyle birlikte ilgililere ve Adalet Bakanlığına tebliğ edilir ve Mahkemenin internet sayfasında yayımlanır. Bu kararlardan hangilerinin Resmî Gazetede yayımlanacağına ilişkin hususlar İçtüzükte gösterilir.

Komisyonlar arasındaki içtihat farklılıkları, bağlı oldukları bölümler; bölümler arasındaki içtihat farklılıkları ise Genel Kurul tarafından karara bağlanır. Buna ilişkin diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir.

Davadan feragat hâlinde, düşme kararı verilir.

7- Başvuru hakkının kötüye kullanılması:

Başvuru hakkının kötüye kullanılması 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 51. maddede düzenlenmiştir.

Başvuru hakkının kötüye kullanılması halinde, başvuran aleyhine yargılama giderleri dışında ayrıca 2000 TL. den fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilir.

SONUÇ

Olağan Kanun Yolları tükendikten sonra, Anayasa da gösterilmiş ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında bulunan ihlal edilen temel hak ve özgürlükler nedeniyle yeni bir kanun yolu olan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu da açılmıştır. Bireysel başvuru, Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesini önlemek amacıyla düzenlenmiştir. Bireysel başvuru hakkını, temel hak ve özgürlükleri yasama, yürütme veya yargı organlarının işlemleri tarafından ihlal edilen bireylerin başvurdukları olağanüstü bir kanun yolu olarak düşünebiliriz. Bireysel başvuru hakkı, kaynağını Anayasa ve yasadan almaktadır. Görevli Mahkeme Anayasa Mahkemesidir. Temyiz aşamasında İlk derece Mahkemeleri tarafından verilen kararların doğru olup olmadığı, delillerin doğru değerlendirilip değerlendirilmediği, yasalara uygun olup olmadığı denetlenirken bireysel başvuru yolunda Anayasa Mahkemesi bu denetimi yapmayacak temel hak ve özgürlükler genel mahkemeler tarafından yasa uygulanırken ihlal ediliyor ise bu ihlal değerlendirilecektir.

Bireysel başvuru hakkı kullanılarak Anayasa Mahkemesine başvurduktan sonra Anayasa Mahkemesinin aldığı karar sonucuna göre Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuru yolu da açıktır.

Av. Tuncay SONGÖR

Rekabet Kurulu Eski Üyesi ve İkinci Başkanı

Emekli Hakim

Başkent-Atılım-Ufuk Üniversiteleri

Hukuk Fakültesi Öğretim Görevlisi

Av. Ayla SONGÖR

Emekli Yargıtay C. Savcısı